

Indledning: Hvad er islam?

Hvad er islam? Hvad gør muslimer?

Gang på gang gentages disse to spørgsmål, med varierende formuleringer, i den danske debat. Det er derfor nærliggende, at *Tidsskrift for Islamforskning* stiller skarpt herpå. Ikke med ambitionen om at besvare spørgsmålene endegyldigt (det vil være en for stor ambition), men for at vise de forskellige forskningsmæssige og forskerbårne perspektiver, der findes på spørgsmålene, og hvilken debat og hvilke kontraster forskningen kendetegnes af. Ikke mindst fordi denne interne diskussion igen og igen trækkes ind i den offentlige debat om, hvad islam er, og hvad muslimer gør. Politiseringen af islamforskningen i Danmark (og andre steder i verden) har tidligere været et fokus for et temanummer af *Tidsskrift for Islamforskning* (2008, 3(2)). Siden er fokus på både islam og islamforskningen ikke blevet mindre. Det er på den ene side glædeligt, at forskningen inddrages i den offentlige debat (det skal den). Men på den anden side er der lang vej endnu i forhold til at få klargjort for offentligheden, at islamforskningen evindeligt synes at pendulere imellem to modsætninger: hvad islam er (som tekster og forskrifter), og hvad muslimer gør (hvordan mennesker lever islam). Som diskussionen “Er islam ufredens religion?” mellem Jakob Skovgaard-Petersen og Thomas Hoffmann på Facebook i sommeren 2017, som vi har genoptrykt i dette nummer, viser, så findes der forskere, som fremhæver, at islams tekster skaber forudsætningerne for, hvordan muslimer opfører sig, og forskere, som fremhæver, at menneskelig (kontekstuel) fortolkning er det primære udgangspunkt for, hvad islam er.

Den nutidige diskussion trækker tråde bagud til både dansk og international islam- og religionsforskning. En orientalist som danske Frans Buhl var ikke sen til at fremføre, at “islam har antaget karakteren af en krigerisk religion, der efter princippet ikke kan komme til ro, før den har underkuet alle andre religioner” (Buhl 1903, 229). Buhls fokus var islams tidlige historie, og læsningen af religionen blev af den grund tekstnær og

filologisk. En af Buhls elever, Johannes V. Pedersen, åbnede dog tydeligt op for en mere kontekstbaseret forståelse af islam. I en artikel i *Tidsskrift for Islamforskning* fra 2016 fremhæver Jørgen Bæk Simonsen den rapport, som Pedersen afgav til Carlsbergfondet efter et studieophold i Cairo i 1920-21, hvor Pedersen var vidne til de omvæltninger, som Mellemøsten undergik i perioden. “Den Krise som er opstaaet inden for Islam ved Mødet med den europæiske Kultur har affødt visse Reformbestræbelser,” konkluderer Pedersen (citeret i Bæk Simonsen 2016, 156). Islam som trossystem kunne således påvirkes af sin omverden.

Introduktionen til standardværket *Cambridge History of Islam*, hvoraf det første af fire bind blev udgivet i 1970, indeholder også spørgsmålet: “Hvad er islam?” efterfulgt af spørgsmålet: “Er islam et gangbart felt for historisk undersøgelse?” Efterfølgende konkluderedes det – ikke overraskende – at islam absolut kunne studeres, akkurat som andre religioner. Hvad der i indledningen lægges vægt på, er islam som en syntetiserende faktor. Islam både påvirkede og blev påvirket af andre religioner og af muslimers indtog i verdensdele som Asien og Afrika. Det understreges hermed, at målet med *Cambridge History of Islam* er “at beskrive den store og forskelligartede historie om islam ...” (Holt 1970, xviii). Det bemærkelsesværdige ved dette sidste citat er ikke mindst påpegningen af islam som noget både entydigt og flertydigt.

Det er vel egentligt, hvor vi også står i dag. Islam betragtes både som noget entydigt og som noget flertydigt. Som en religion, man kan beskrive og forstå ved at udføre studier af religiøse skrifter, og som noget, man kun kan forstå ved at kontekstualisere det skrevne i tid, sted og handling. For nogle troende kan kontekstualiseringen af og til give ganske ringe mening: Islam er en ting, islam er *Islam*; for andre er kontekstualiseringen kernen i deres forhold til islam. De fleste muslimer vil dog – uanset ståsted – være bevidste om de modsætninger, der findes blandt muslimer: at fortolkninger af religionen kan lede mange forskellige steder hen.

Og således står vi med et paradoks, men nok mest af alt med, hvad der er skriftreligioners karakteristika: at der findes et kodeks af tekster, som anses for ufravigelige, og at der er mennesker, som fortolker dem. Hvad islam er, vil således altid afhænge af, hvilket perspektiv der inddrages. Det er denne kendsgerning, der er udgangspunktet for dette temanummers

samling af artikler og diskussioner. Islamforskningen vil aldrig føre til én konklusion og kun én. Islamforskningen vil altid være flertydig, fordi islam er det – *både islam og islamer*.

Fokus i den første artikel i temanummeret er netop forholdet mellem religiøs tekst og religiøs praksis. I “Koranen er lyd. Koranrecitation som den læres, bruges og forstås af kvindelige, københavnske muslimer” undersøger Maria Lindebæk **Lyngsøe**, hvordan kvindelige muslimer fra Det islamiske Trossamfund i København bruger den reciterede koran som en integreret del af deres hverdagsrutiner og -praksis. Fælles for kvinderne er, at de betragter den vedvarende læringsproces det er at forbedre deres recitationskompetencer som en from og meningsfuld praksis i sig selv. Gennem deres daglige koraniske praksis viser de et religiøst engagement, som gør dem til centrale aktører og bærere af Koranen, hvilket indirekte udgør et opgør med de konservative kønsopfattelser, der findes i det moskemiljø, de er tilknyttet.

Jesper **Petersens** artikel “Frihed og rollemodeller. Muslimiske kvinders selvbiografier i Danmark” tager fat på forholdet mellem kvindekamp, kvindelige muslimske rollemodeller og en nyfortolkning af islam. Pedersen analyserer tre selvbiografier skrevet af kvinder med etnisk minoritetsbaggrund: Rushy Rashids *Et løft af sløret* (2000), Özlem Cekics *Fra Føtex til Folketinget* (2009) og Geeti Amiris *Glansbilleder* (2016). Fælles for de tre forfattere er, at de, på den ene side, italesætter den muslimske kvinde som et forbillede for kvindekamp snarere end som undertrykt indvandrerkvind, og på den anden side fremskriver patriarken, som en, der i lige så høj grad er et produkt af det såkaldte rygtesamfund som ophavsmanden hertil.

I den efterfølgende artikel, “I want you to be a Muslim.’ Religious subjectivity, proselytization, and discursive conversion in an ethnography of Islam”, undersøger Johannes **Renders** nogle af de etiske og metodologiske problemstillinger, man kan støde på under antropologisk feltarbejde blandt danske muslimer, hvis man bliver mødt med *da’wā* (invitation til islam). Gennem eget feltarbejde viser Renders, hvilken betydning etnografens religiøse subjektivitet og positionering i felten har for hans eller hendes mulighed for et intimt engagement med den muslimske fortælling.

I artiklen “A Short History of Jihadism Studies” identificerer og diskuterer Bjarke **Aae** de primære debatter og strøm-

ninger inden for den engelsksprogede jihadisme-forskning de seneste 20 år. Gennem et overblik over forskningslitteraturen undersøger han, hvilken betydning debatten mellem fortalere for enten lokale eller global forklaringer af jihadisme og debatten om religionens rolle som drivkraft i jihadismen har haft for vores forståelse af jihadisme som fænomen i dag.

Det sidste bidrag i dette temanummer er debatten “Er islam ufredens religion?” mellem Jakob **Skovgaard-Petersen** og Thomas **Hoffmann**. Den 10. juni 2017 skrev Martin Krasnik en leder i *Weekendavisen* under overskriften “Ufredens religion”, som Jakob Skovgaard-Petersen skrev et modsvar til på Facebook den 15. juni 2017. Hen over sommer fulgte en længere debat på Facebook og i flere dagblade om forholdet mellem islam og vold. Vi har i *Tidsskrift for Islamforskning* valgt at genoptrykke den del af debatten, som udfoldede sig mellem Jakob Skovgaard-Petersen og Thomas Hoffmann på Facebook, suppleret med et nyt indlæg fra dem hver. Det er nemlig ikke kun en debat om, hvorvidt islam er fredens eller ufredens religion, men i lige så høj grad en principiel debat om, hvordan forskere og journalister bør gå til de islamiske tekster og muslimers fortolkninger heraf, både historisk og i dag.

Litteratur

- Buhl, Frants. 1998 [1903]. *Muhammads liv*. Herning: Poul Kristensens Forlag.
- Bæk Simonsen, Jørgen. 2016. “Johannes Pedersen og dansk islamforskning i mellemkrigstiden.” *Tidsskrift for Islamforskning* 10(1): 149-164. DOI: doi.org/10.7146/tifo.v10i1.24879.
- Holt, P.M. 1970. “Introduction.” *The Cambridge History of Islam*, bd. 1A, xi-xviii. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schmidt, Garbi, Birgitte Schepelern Johansen og Dorte Høvids Possing (red.). 2008. *Tidsskrift for Islamforskning* 3(2): Research on Islam Repositioned – New Agendas in the study of Islam and Muslims in a politicised research field. DOI: doi.org/10.7146/tifo.v3i2.24563.